

Om brevduetjenesten i Den danske Hær

Indledning

Brevduetjenesten hører ikke til et af hærens mest velbeskrevne kapitler, men ved hjælp af blandt andet to nyere artikler og et ældre reglement er det dog muligt at få et indtryk heraf. Det følgende kan med fordel læses som supplement til min artikel *Om den engelske brevduetjeneste under Første Verdenskrig*.

Begyndelsen

I Danmark blev brevdUER indført som signalmiddel ved 4. Ingeniørkompagni (Telegrafkompagniet) i 1885. Brevduens evne til at finde hjem, dens hurtighed (en brevdue kan flyve 60-120 km i timen) og udholdenhed (400-500 km uden ophold) gjorde den til en udmærket ordonnans. Brevduetjenesten var organiseret i en slags mobiliseringsenheder, idet de fleste duer i påkommende tilfælde rekvireredes fra private dueslag.

Fra 1908 blev brevduerne fordelt/udstationeret til hærens afdelinger og følgende garnisoner blev tildelt duer: Århus, Haderslev, Rønne og Næstved. Desuden havde Forsvarets Brevduetjeneste et dueslag på Svanemøllens Kaserne ved Ryvangen.

I 1930'erne og 1940'erne

Divisionernes stabskompagnier indeholdt en brevduedeling, hvis rullende materiel omfattede følgende motorvogne:

På vogn... Medførtes...

Nr. 1

Et påmonteret interneringsslag med 60 duer
10 brevduetornystre for fodfolk; 6 brevduetornystre for rytteri
1 kasse med 3.500 depecheholdere; 16 depechebøger
1 jungE med 25 l vand; 1 lille vandkande med lang tud; 1 kasse med 100 kg duefoder; 1 kasse med strandskaller m.m.; 125 imprægnerede poser til duefoder
1 kasse med registraturbøger, blyanter, kort m.m.; rengøringsrekvisitter
Udrustning for vognpersonalet.

Nr. 2

4 duekurve, hver til 10 duer; 10 duekurve, hver til 3 duer; 1 jungE med 25 l vand; 1 lille vandkande med lang tud.
Udrustning for vognpersonalet.

Nr. 3

Som Vogn 2.

Nr. 4

Bagagetornystre og anden udrustning for det på vognen transporterede personale.

*Brevduetornyster,
Fodfolket, ca. 1935.
Fra Kilde 4.*

Regimentsstaben i et fodfolksregiment rådede over 2 brevduetornystre, som blandt meget andet blev ført på stabskompaniets *meddelelsesmaterielvogn*, sammen med 2 depechebøger og 20 depecheholdere.

Hver fodfolksbataljon rådede tilsvarende over 2 brevduetornystre, som blev ført på stabskompaniets *meddelelsesmaterielvogn*, sammen med 2 depechebøger og 20 depecheholdere.

Regimentsstaben i et rytterregiment rådede over 2 store duekurve og 4 brevduetornystre, som blev ført på *forbindelsesvogn nr. III*. (Depechebøger og depecheholdere nævnes ikke.)

Hver ryttereskadron, cyklisteskadron og motorcyklisteskadron medførte på deres *fægtningsvogn* 2 brevduetornystre, 2 depechebøger og 20 depecheholdere.

I Den danske Brigade i Sverige indgik også et brevduehold, hvis nærmere historie desværre ikke er kendt. Se Den danske Brigade i Sverige 1943-1945 - Signaltjenesten - Del 1.

Om duerne

Kilde 5 nævner i kapitlet *Frivilligt forsvarssamarbejde* følgende: "*De danske Brevdueforeninger* er en sammenslutning af 158 brevdueforeninger, spredt over hele landet. Der ydes indenfor foreningerne et meget stort arbejde for at opdrætte og træne ydedygtige brevduer, der er til forsvarrets rådighed såvel under Krig som i Fred, hvor duerne afgives til brug ved øvelser. Der findes indenfor sammenslutningen ca. 2.500 aktive medlemmer, med ca. 60.000 trænedede duer."

Husar Tinglev på Napoli, fotograferet i 1996, i rollen som husar anno 1935. Fra Kilde 2.

Kilde 1, som primært omtaler duetjenesten ved Gardehusarregimentet, nævner, at duerne på Grønnegades Kaserne blev passet af depotofficiant A. Danholt, som førte stampapirer over duerne. Han deltog ofte i konkurrenceflyvninger, idet der bestod et tæt samarbejde mellem Forsvarets Brevduetjeneste og De danske Brevdueforeninger.

(Gengivelsen yder ikke forlægget fuld retfærdighed, da der er tale om en scanning fra en fotokopi, men man kan dog få et indtryk af ekvipagen.)

Ikke mindst når tornystret blev transporteret på ryggen af en rytter, var en korrekt pakning af overordentlig stor betydning.

Om uddannelse i duetjeneste

Op til 1943 - og muligvis kort tid efter krigen - indgik duetjenesten som fag på korporalskolen, med to discipliner, nemlig udfærdigelse af et brevduesignal og pakning af duer i tornystre.

Brevduetjeneste ved Fodfolket, ca. 1935. Fra Kilde 4.

Til venstre en brevduekurv; til højre et brevduetornyster.
Soldaten til højre ser ud til at være ivrigt optaget af at udfærdige en depeche.

Den første disciplin omhandlede: brevduesignalbogen (depechebogen), udfærdigelse af et brevduesignal, isætning af signalet i brevduesignalholderen (depecheholderen) samt afsendelse af brevduesignaler.

Den næste disciplin omhandlede udelukkende pakning af duerne i tornyster - en pakning der naturligvis var altafgørende for duernes tilstand under og ikke mindst efter transport, og derfor også afgørende for duernes ydeevne under flyvningen. Duerne blev svøbt i aviser, således at vingerne sad tæt til kroppen, inden de blev anbragt i brevduetornystret.

Vejledning for Brevduetjenesten fra 1926, omtaler, at den største trussel mod brevduen ikke var fjendens ild, men "at ukyndige personer behandler duerne forkert". (Kilde 4.) Man forstår behovet for at lære korporalseleverne den korrekte pakning af duerne.

Om brevduesignaler

Kilde 2 indeholder en, desværre udaterede, instruktion i afsendelse af brevduesignaler, her gengivet i afskrift:

Afsendelse af brevduesignaler

Signalerne - jf. punkt 3 - er udfærdiget i 3 eksemplarer og afsendes således:

1. due afsendes med 1. signal (original)
2. due afsendes med 2. signal (original) og den gule kopi af 1. signal
3. due afsendes med 3. signal (original) og den gule kopi af 2. signal osv.

Den anden (hvide) kopi forbliver i signalbogen.

Når duerne slippes løs, må man passe nøje på ikke at beskadige fjerbeklædningen og at slippe duerne fra et sted, hvor de ikke generes af træer, buske, telefontråde eller lignende. Hvis det er gørligt, skal duerne løslades imod vinden.

Under normale vind- og vejrforhold afsendes almindeligvis på afstande

- under 100 km 1 due
- mellem 100 og 200 km 2 duer
- over 300 km 3 duer

med hver signal. I regn eller meget usigtbart vejr kan dueantallet efter skøn forøges med 1-2 duer.

Om signalsikkerhed mv.

Kilde 4 citerer den tidligere omtalte *Vejledning for Brevduetjeneste* for, at "duerne aldrig må falde i fjendehånd, da dette kan føre til, at man modtager falske meldinger fra brevduen".

Til at belyse brevduens værdi som signalmiddel, kan det yderligere nævnes, at den øverstbefalende for tyske tropper i Danmark i en skrivelse af 18. februar 1944 til Rigspolitechefen bestemmer følgende: *Den øjeblikkelige Situation gør det paakrævet at de Duer, som forefindes i hele Jylland, og som er anvendelige*

til Efterretningstjeneste, skal fjernes. Evakuering eller Aflivning skal være gennemført inden den 15. April 1944. Der blev herefter evakueret 12.484 duer, mens 13.307 blev aflivet. Fra Danmarks ældste Brevdueforening - 017 Aarhus af Ellen og Per W. Berg. (Dansk Brevduesport.)

Efter krigen

Om duetjenesten ved Gardehusarregimentet omtaler Kilde 1, at det ikke er kendt hvornår duerne sidste gang blev anvendt som signalmiddel ved regimentet eller Rytteriets Befalingsmandsskoler. Der skulle på et tidspunkt være medtaget brevdUER i en Humber panservogn, vistnok uden den helt store succes.

I 1962 overgik Forsvarets Brevduetjeneste til Hjemmeværnet. Så vidt vides blev duer sidste gang brugt som signalmiddel under NATO-øvelsen BOLD GANNET i 1984, men først i 1993 bortfaldt brevdueforeningernes forpligtelse til at stille brevdUER til rådighed for landets forsvar.

Kilder

1. *Det danske Ingeniørkorps 1684-1984* af Ole L. Frandsen m.fl., Tøjhusmuseet, København 1984, ISBN 87-7491-143-0.
2. *Et udfaset signalmiddel* af Svend Kristoffersen, Gardehusaren nr. 5, maj 1996
3. *Feltudrustning for Enkeltmand*, Krigsministeriet, København 1936, med rettelsesblade frem til august 1941.
4. *BrevdUER i forsvaret* af Sune Wadskjær Nielsen, FOV Nyhedsbrev nr. 17, september 2002. Se Dansk Militærhistorie.
5. *Forsvarsbogen* af oberst T. Andersen, Gyldendal, København 1941.

Per Finsted